

7.11.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN 27221/2022

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vanhuspalvelulain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, jäljempänä vanhuspalvelulaki) muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.

Lausunnossa pyydetään kannanottoa kahteen asiaan:

1. Pidättekö luonnoksessa esitettyä siirtymäkauden muutosta kannatettavana riittävän henkilöstön turvaamiseksi tämänhetkisessä henkilöstötilanteessa?

- Kyllä
- Ei

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne riittävän henkilöstön turvaamiseksi.

Esitetty siirtymäkauden muutos on kannatettava ja välttämätön, mutta esitetty siirtymäkausi liian lyhyt. Esityksen perusteluosioissa todetaan, että tarvittava henkilöstönlisäys toukokuun 2022 tilanteeseen verrattuna on 1492 henkilötyövuotta mitoituksen noustessa 1.4.2023 mennessä 0.65:een ja 3400 henkilötyövuotta mitoituksen noustessa 1.12.2023 mennessä 0.7:ään. Perusteluosiossa todetaan lisäksi, että tällä hetkellä yksiköitä jotka alittavat 0.7 mitoituksen on 1294 kappaletta ja 0.65 alittavia yksiköitä 886. Lisäksi 1.1.2022 voimaan tulleen 0.6 mitoitukseen ei kaikissa yksiköissä ole päästy ilman asiakaspaikkojen vähentämistä, tilanteessa jossa jono ympärivuorokautiseen hoivaan on kasvanut. Mitoitukseen 0.65 pääseminen koko Pirkanmaan alueella 1.4.2023 mennessä ei ole realistista.

Hallituksen esityksessä kuvatut keinot henkilöstömitoitukseen pääsemiseksi eivät kaikilta osin ole uskottavia tässä aikaikkunassa kattamaan sekä alalta poistuvien (mm. eläköitymiset) määrä, mitoituksen vaatima lisäys että kasvavien palvelutarpeiden että tarvitsijoiden määrä. Lisäksi sijaissaatavuus on merkittävästi heikentynyt vuosi vuodelta jo ennen Covid-19 pandemiaa. Henkilöstömitoituksen kiristyminen käytännössä vaatii nykyistäkin suuremman määrän sijaisia, mikä

tulee tarkoittamaan henkilöstöpulan vallitessa asiakaspaikkojen sulkemista, jotta lakisääteiseen mitoitukseen olisi edes teoriassa mahdollista päästä. Henkilöstömitoitukseen pääsemisen mahdollistamiseksi kuvataan henkilöstön lisäämistä välilliseen työhön jolloin jo välittömässä asiakastyössä olevien henkilöiden vuosityöpanosten määrä kasvaisi. Tämä muutos on kuitenkin täytynyt olla jo lain mukaan tehtynä 1.1.2021, jolloin tällä menettelyllä ei enää henkilöstömäärää saada kasvatettua mitoituksen piirissä olevassa välittömässä asiakastyössä.

Koulutuspaikkojen määrän lisäys on ollut hyvä alku, mutta kaikkia koulutuspaikkoja ei ole saatu täytettyä, eikä tätä kautta lyhyellä aikavälillä ole saatavissa riittävästi koulutettua henkilökuntaa. Hoiva-avustajan koulutus kestää noin vuoden, lähihoitajan noin 2-3 vuotta ja sairaanhoitaja noin 3,5 vuotta. Henkilöstörakenteen monipuolistumisen salliminen lainsäädännössä on ollut hyvä muutos, mutta ei ole realistista ajatella kulttuuri-, taide ja liikunta-alan henkilöstön rekrytoimisella hoivatyöhön nopealla aikataululla turvaavan kiristyvän henkilöstömitoituksen saavuttamista. Hyvinvointialueet aloittavat toimintansa 1.1.2023, mutta henkilöstöpulan vallitessa koko hyvinvointialueen alueella, ei ole todennäköistä että työnjakamisella tai henkilöstön kohdentamisella voitaisiin nykyistä juurikaan paremmin turvata kiristyvään henkilöstömitoitukseen pääseminen, ilman että samalla vaarannetaan muiden palvelujen antamista.

Valtion hyvinvointialueille osoittama rahoitus ei vaikuta riittävältä palvelujen turvaamisen näkökulmasta eikä kata täysimääräisesti vaaditun lisähenkilöstön palkkaamista. Kiristynyt henkilöstömitoitus on lisäksi nostanut ja nostamassa ostopalvelujen hintoja rajusti, eikä valtion rahoituksessa ole tätä huomioitu riittävässä määrin.

Hallituksen esityksessä todetaan, että iäkkäiden palveluita ollaan voimakkaasti uudistamassa ja tämän odotetaan johtavan paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaan palvelurakenteeseen, jonka myötä myös henkilöstömäärää saataisiin paremmin optimoitua. 1.4.2023 tulee olla RAI toimintakykymittaristo kattavasti käytössä, joka myös mahdollistaa palvelujen kohdentamisen paremmin asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Sekä palveluiden uudistamisen että RAI toimintakykymittariston täysimääräisen hyödyntämisen tuomat tiedolla johtamisen elementit tulisivat huomioida ja pidättäytyä henkilöstömitoituksen nykytason kiristämisestä kunnes palvelurakenteen uudistus on hyvinvointialueilla saatu pidemmälle ja tosiasiallisesti nähtäisiin, miten niukkenevat henkilöstövoimavarat kaikkein tarkoituksenmukaisimmin voitaisiin kohdentaa. Hallituksen tavoitteet sinänsä ovat henkilöstön lisäämisen suhteen oikeita, mutta oikeaa määrää ja mitoitusta tulisi tarkastella pidemmän aikavälin puitteissa ja siirtymäajan tulisi olla merkittävästi esitettyä pitempi.

2. Pidättekö luonnoksessa esitettyjä vaikutusarviointeja riittävän kattavina ja asianmukaisina?

Kyllä

Ei

Voitte halutessanne esittää vaikutustenarviointiin liittyvät näkökohtanne.

Hallituksen esityksessä todetaan, että iäkkäiden palveluita ollaan voimakkaasti uudistamassa ja tämän odotetaan johtavan paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaan palvelurakenteeseen, jonka myötä myös henkilöstömäärää saataisiin paremmin optimoitua. 1.4.2023 tulee olla RAI toimintakykymittaristo kattavasti käytössä, joka myös mahdollistaa palvelujen kohdentamisen paremmin asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Sekä palveluiden uudistamisen että RAI toimintakykymittariston täysimääräisen hyödyntämisen tuomat tiedolla johtamisen elementit

tulisikin huomioida ja pidättäytyä henkilöstömitoituksen nykytason kiristämisestä kunnes palvelurakenteen uudistus on hyvinvointialueilla saatu pidemmälle ja tosiasiallisesti nähtäisiin, miten niukkenevat henkilöstövoimavarat kaikkein tarkoituksenmukaisimmin voitaisiin kohdentaa. Henkilöstövoimavarojen kohdentamisesta tulisi myös olla vaikutusarvioinnit perusteellisemmin tehtynä, ettei mitoitusten tavoittelun kautta vaaranneta samalla muiden palvelujen toteuttamista ja muiden asiakkaiden oikeutta saada sosiaali- ja terveyspalveluja. Hoivakotipaikkojen sulkeminen henkilöstöpulan vuoksi on vielä vaikutuksiltaan arvioimatta pitemmällä tähtäimellä ja tämä tulisikin ehdottomasti tehdä ennen mitoitusten kiristymistä nykytasosta. Rahoituksen riittävyys uusille palveluluille, kiristyvälle henkilöstömitoitukselle, uusille palveluntarvitsijoille ja kasvaville palvelutarpeille tulisi olla arvioituna myös inflaatio yms. vaikutukset huomioiden. Hallituksen tavoitteet sinänsä ovat henkilöstön lisäämisen suhteen oikeita, mutta oikeaa määrää ja mitoitusta tulisi tarkastella pidemmän aikavälin puitteissa ja siirtymäajan tulisi olla merkittävästi esitettyä pitempi.